

Neslovensko govoreči šolar

■ **Marija Pisk**, prof. razrednega pouka, upokojenka, je 36 let poučevala razredni pouk v Tolminu. Sodeluje v razvojni skupini za razredni pouk na področju IKT na ZRSŠ, je asistentka in predavateljica na *Pedagoški fakulteti Univerze na Primorskem* v Kopru. Sodelovala je z založbo DZS pri snovanju učbeniškega gradiva za razredno stopnjo.

Živimo v času neprestanih migracij vseh vrst. V naših vzgojnih in izobraževalnih ustanovah se iz leta v leto povečuje število otrok, ki prihajajo iz drugega jezikovnega okolja. Smo jim pripravljeni prisluhniti in se jim približati do te mere, da bi jim omogočili optimalno izobraževanje in vključevanje v naše okolje? Ni malo težav, pomislekov in vprašanj, ki se vrtinčijo po glavah strokovnih delavcev, ko se znajdejo v taki situaciji.

Zakonske podlage in smernice

Slovenska zakonodaja v 10. členu (tuji državljani) *Zakona o osnovni šoli* pravi, da imajo otroci, ki so tuji državljani oziroma osebe brez državljanstva in prebivajo v Sloveniji, pravico do obveznega osnovnošolskega izobraževanja pod enakimi pogoji kot državljani Republike Slovenije (ZOsn, 2016).

V smernicah za vključevanje otrok priseljencev v vrtce in šole so opredeljena načela, ki so temelj za izvedbo vključujočega pristopa pri uresničevanju teh pravic.

V sklepnih besedah smernic je poudarjeno, da je to okvirni dokument, ki daje osnovne usmeritve. Vsaka ustanova sama pripravi izvedbeni načrt za posameznika ter v njem upošteva značilnosti in posebnosti otroka ter zanj poišče najustreznejše rešitve konkretnih problemov, pri čemer se lahko opira na izkušnje drugih vzgojno-izobraževalnih ustanov s podobnimi primeri. Ustanova nenehno razvija, spremlja, dopolnjuje program vključujočega otroka priseljencev ter skrbi za strokovno usposabljanje zaposlenih (Smernice za vključevanje otrok priseljencev v vrtce in šole, 2012: 6).

Smernice imajo tudi prilogo in v njej lahko v devetih sklopih najdemo podrobnejše napotke, predloge in ideje za uresničevanje načel. Poleg tega tam preberemo, da šola učencu priseljencu po potrebi tudi v nadaljnjih letih šolanja lahko organizira pomoč

pri učenju slovenščine. V tem delu je govora o tem, da šola zagotovi, da slovenščino poučujejo učitelji, ki so usposobljeni za poučevanje slovenščine kot drugega jezika in imajo razvite medkulturne kompetence. Tudi drugi učitelji si pridobijo potrebne zmožnosti za podporo jezikovnemu razvoju učencev priseljencev in pri tem sodelujejo med seboj (Smernice za vključevanje otrok priseljencev v vrtce in šole, 2012).

Otrok priseljencev in novo učno okolje

Za otroke priseljence je slovenščina tuj jezik, ki je s preselitvijo postal njihov jezik okolja in učni jezik, ni pa to njihov materni jezik. Za te otroke je novi jezik nov svet, nov izziv in večina besed neznanca. Nekaj osnovnih obrazcev komuniciranja posameznik usvoji dovolj hitro, saj ga v to silijo razmere, hkrati pa tudi otrokova spontana nagnjenost k druženju in komuniciranju z okolico. Težava pa je besedišče, ki se izredno hitro kopiči, medtem ko teče obravnava družboslovnih in naravoslovnih vsebin, književnih besedil in jezikovnih posebnosti jezika. Slednje pogosto povzročajo težave še otrokom, ki jim je slovenščina materni jezik. Kako ne bi s tem imeli težav tudi otroci priseljencev. Raven razumevanja jezika ima svoje posledice tudi pri matematiki, še posebej pri reševanju besedilnih nalog in ma-

tematičnih problemov, zapisanih v zgoščenem matematičnem jeziku, ki zahteva večjo miselno aktivnost, predvsem pa razumevanje vsakega izraza v nalogi.

Dr. Sonja Rutar v intervjuju *Da se otroci dobro počutijo v razredu, morajo biti slišani* pravi:

»V šoli se moramo zato odzivati na potrebe različnih otrok, tudi tistih, ki prihajajo k nam od drugod. Lahko so zelo sposobni, a obenem zelo ranljivi. Želijo biti uspešni, želijo se vključevati, želijo prispevati družbi. Starši ob selitvi zagotovo vedo, kam gredo, otrok pa v takem primeru naenkrat izgubi vse svoje prijatelje. Samo starši mu ostanejo. Otroka tako rekoč izkoreninijo.« (Merljak Zdovc, 2019)

Ko so jo vprašali, kaj najbolj pomaga pri vključevanju otrok v razred, je povedala:

»Za otroke je ključno, da so sprejeti v skupini. To ne pomeni samo, da imajo prijatelje, ampak tudi, da jih imajo učitelji radi, da se z njimi pogovarjajo, da se potrudijo razumeti njihov jezik. Da nekako spregledajo napake, ki izhajajo iz slabšega znanja jezika. Uspeh je neposredno odvisen od odnosa učitelja do otroka in predvsem od umeščenosti otroka v skupnost, torej v razred. Brez tega noben otrok ne more biti učno uspešen.« (Merljak Zdovc, 2019)

Učitelji v primerih, ko imajo v oddelku učenca priseljence, opravljajo zelo pomembno nalogo. V precejšnji dilemi so ob koncu šolskega leta, ko se morajo odločiti, ali naj otrok napreduje v naslednji razred ali ne. Pri tem se lahko opirajo edino na 28. člen *Pravilnika o preverjanju in ocenjevanju znanja ter napredovanju učencev v osnovni šoli* (2013), ki govori le o tem, v katerih primerih je učenec lahko neocenjen, kdo odloči o napredovanju, ki se zgodi na predlog razrednika, in o tem, da te olajšave veljajo le za prvo leto všolanja, v naslednjih letih šola-

nja pa za učenca priseljenca iz druge države veljajo enaka določila glede napredovanja v naslednji razred kot za vse druge učence (Pravilnik o preverjanju in ocenjevanju znanja, 2013).

Sprašujem se, ali je mogoče pričakovati, da bo učenec priseljenec v enem šolskem letu usvojil jezik okolja do te mere, da bo imel dobre možnosti za uspešno nadaljnje šolanje. S kakšno pravico pričakujemo od učenca priseljenca, da se bo že po enem letu vključitve v izobraževalni proces izenačil z učenci, katerih materni jezik je slovenščina? Ali je to za tega otroka pravično? V smernicah lahko beremo še o drugih možnostih, ki omogočajo, da učitelj, če to želi, deluje tudi drugače, z večjo empatijo in bolj humano. Ali država oziroma učitelji naredimo dovolj in vse, kar je v naši moči, da bi otrok, priseljenec, imel možnost optimalnega vključevanja in napredka? V pravilniku te možnosti niso nakazane.

Ob tem vprašanju se pridružujem mnenju gospoda Janeza Kreka (2008). V članku *O težavah pri šolanju otrok tujcev* pravi, da država in MŠŠ za otroke priseljencev ne storita dovolj. Smernice so, a so napisane precej splošno in mnoge stvari so prepuščene šolam. Močno se strinjam z njim, ko pravi, da bi morali podobno kot za izobraževanje romskih otrok, ki prav tako ne znajo slovenskega jezika, uvesti šolske pomočnike, ki bi govorili potrebne tuje jezike. Namesto tega pa se morajo učitelji znajti na različne načine, pri tem pa za to delo sploh niso ustrezno nagradjeni.

Moja izkušnja

Imela sem priložnost pomagati otroku, ki je v šolo s slovenskim jezikom prišel iz albanško govorečega okolja. Ta dva jezika nimata veliko skupnega, še posebej ne besedišča. Večina besed v albanščini je takih, da med njimi in besedami v slovenščini ni nobene asociativne povezave. Zato naju je največ dela čakalo prav na področju razumevanja besedišča. Delala sva intenzivno, vsak dan, in napredovala – sicer počasi, a napredek je bil zelo opazen.

Kaj je imel otrok takega, kar je pozitivno vplivalo na napredek?

- Ni imel zavor pri komuniciranju z okolico, ni se izmikal komuniciranju z vrstniki.

- Zelo suvereno je vstopal v opisovanje, usvajal velike in male tiskane ter velike in male pisane črke. Branje (dekodiranje znakov za glasove) in vezava ter zapis mu nista delala večjih težav.

- Ni se branil branja, rad je zahajal v knjižnico in knjige so mu bile zelo privlačne, zanimive. Lotil se je tudi branja za bralno značko in jo dosegel.

- Vključen je bil v podaljšano bivanje in tako imel še nekaj več možnosti za komuniciranje v krogu slovensko govorečih vrstnikov.

Kako sva se spoprijemanja s slovenščino? Izhodišče za vsakodnevne dejavnosti sem vedno načrtovala tako, da sva izhajala iz obravnavanih vsebin pri družboslovju, naravoslovju ali pri slovenščini. Vsa obravnavana besedila sva prebrala skupaj. Temeljito sva obdelala besedišče. Poskrbela sem, da je učenec vse besede razumel in jih znal uporabiti v novih situacijah, ki so bile vezane na njegove izkušnje. Vsak dan sva ponovila besedišče prejšnjega dne, in to šele potem, ko sva glavnino miselnega napora posvetila novi temi in novim besedam. Glede na učenčevo motiviranost ter učno kondicijo sva vsak dan vajam dodala še kak jezikovni problem. Sistematično sva se ukvarjala z opazovanjem končnic v besedah, ki so se spreminjale zaradi števila, časa in zaradi spola. Urila sva način izražanja svojine ter smiselno rabo časovnih prislovov. Veliko sva se ukvarjala z oblikovanjem odgovora na postavljeno vprašanje in pri tem posvečala pozornost besednemu redu v odgovoru. Take situacije so se nama ponujale tudi pri reševanju matematičnih besedilnih nalog, ko je bilo treba oblikovati in napisati odgovor.

Nekaj misli za konec

Slovensko govorečim otrokom stojijo ob strani slovensko govoreči starši, otrok priseljenec pa je prepogosto sam v poplavi slovenskih navodil, razlag, pojasnil, usmeritev in pomoči. Kdo mu bo doma stal ob strani? Kdo mu bo dal zanesljivo in enoznačno pojasnilo, ki ga bo spodbudilo in mu omogočilo učinkovit napredek? Kdo ga bo po-

Foto: Matej Hozjan

slušal, ko bo vadil branje, in ga opozoril na napake v pisnem in ustnem izražanju?

Šola staršem otroka priseljenca priporoča, da ga vključijo v podaljšano bivanje, kjer ima prav gotovo več možnosti za pomoč kot doma in več možnosti, da razvija komunikacijo v jeziku okolja. Resnici na ljubo pa se učitelj v podaljšanem bivanju težko posveča samo njemu, saj so skupine velike in je možnosti za individualni pristop mnogo premalo. Učenec priseljenec tako ostaja vedno znova učno podhranjen, potreben mnogo bolj intenzivnega pristopa, kot pa ga lahko ponudi podaljšano bivanje. Za čim bolj uspešno premagovanje učnih izzivov tak otrok potrebuje intenzivno in vsakodnevno učno pomoč.

Viri in literatura

- Merljak Zdovc, Sonja (2019): *Da se otroci dobro počutijo v razredu, morajo biti slišani*. Pridobljeno 28. 7. 2020 s spletne strani: <http://www.medkulturnost.si/da-se-otroci-dobro-pocutijo-v-razredu-morajo-biti-slisani-intervju-z-dr-sonjo-rutar-iz-serije-za-medkulturno-sobivanje/>.
- Pravilnik o preverjanju in ocenjevanju znanja ter napredovanju učencev v osnovni šoli (2013). *Uradni list RS*, št. 52/13 z dne 29. 5. 2013. Pridobljeno 28. 7. 2020 s spletne strani: <http://www.pisrs.si/Pis.web/pregledPredpisa?id=PRAV11583>.
- *Smernice za celostno vključevanje priseljencev (otrok, učencev in dijakov) iz drugih jezikovnih in kulturnih okolij v slovenski vzgojno-izobraževalni sistem* (2012). Ljubljana: Zavod RS za šolstvo. Pridobljeno 28. 7. 2020 s spletne strani: http://eportal.mss.edus.si/msswww/programi2013/programi/media/pdf/smernice/cistopis_Smernice_vkljucivanje_otrok_priseljencev.pdf.
- STA (2008): O težavah pri šolanju otrok tujcev. *Dolenjskolist.si*, 17. 6. 2008. Pridobljeno 28. 7. 2020 s spletne strani: https://www.dolenjskolist.si/2008/06/17/5221/fokus/aktualno/O_tezavah_pri_solanju_otrok_tujcev/.
- Zakon o osnovni šoli (2016). *Uradni list RS*, št. 46/16 z dne 30. 6. 2016. Pridobljeno 28. 7. 2020 s spletne strani: <http://pisrs.si/Pis.web/pregledPredpisa?id=ZAKO448>.